

SOSYAL BİLGİLER DERSİ VE POPÜLER KÜLTÜR

Çiğdem KAN*

*Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, Elazığ/TÜRKİYE

ÖZET

Eğitim, bireylerin günlük yaşantılarında ihtiyaç duydukları ve kullanabilecekleri bilgi, beceri, değer ve tutumları kazandırmada hem de var olan kültürü aktarmada önemli bir işleve sahiptir. Sosyal bilgiler dersi, bireylerin sosyal yaşama uyum sağlamalarına ve onların toplumsallaşmasına yardımcı olan bir derstir. Popüler kültür, iletişim ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak günlük hayatı yakından etkileyen ve kendisine uyulmasını zorunlu kılan bir kültürdür. Çocukların ya da gençlerin bu kültürün dışında kalmaları mümkün değildir. Popüler kültür ürünleri, sosyal bilgiler dersinde neden kullanılmalıdır sorusuna bu araştırmada cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Popüler Kültür, Sosyal Bilgiler, Eğitim

SOCIAL STUDIES LESSON AND POPULAR CULTURE

ABSTRACT

Education has an important role in furnishing individuals with information, skills, values and attitudes they need and may use in their daily lives, and in conveying the existing culture. Social studies lesson helps individuals adapt to social life and supports their socialization. Popular culture is sort of a culture that closely affects the daily life depending on communication and technologic developments, and necessitates adherence to it. It is impossible for children and young individuals to keep outside of this culture. In this study, an answer is sought to the question "Why popular culture products should be used in social studies lesson?". Literature screening method has been employed in the research.

Key Words: Popular Culture, Social Studies, Education

GİRİŞ

Kültür geçmişten geleceğe aktarılırken, içinde yaşadığı toplumda yeniden şekillenmektedir. Geçmişte daha basit ve süreğenliğini koruyan kültür, bugün çok daha hızlı değişmektedir. Ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi kültürün değişim ve dönüşümüne daha büyük bir hız katmıştır.

Popüler kültür; insanların günlük yaşam ve alışkanlıklarını yakından etkileyen ve kendisini takip etmeyenleri dışlayan kitle kültürüdür. Bu kültürün içinde yeme, içme alışkanlıklarından insanların hayatlarıyla ilgili tercihlerine kadar her şeyi etkisi altına alan bir kültür vardır. Çocuk ve gençlerin gündelik hayatlarında, saç modellerinden, kıyafetlerine, beslenme alışkanlıklarına

* Yazar: ckan@windowlive.com

kadar her şey popüler kültürün etkisi altındadır. Bu anlamda popüler kültürün insan davranışları üzerinde oldukça güçlü bir etkisi olduğu söylenebilir.

Eğitim, yaşantılarla iç içe olan ve onu destekleyen bir süreçtir. Sosyal bilgiler dersinin de, çocuğun toplumsallaşmasında önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu nedenle, çocuğun okul dışındaki yaşamında davranışlarını etkileyen durumlara yabancı kalınmamalı ve onları eğitim sürecinin içine katmaya özen gösterilmelidir.

Popüler kültür hakkında yapılan tanımlar şu şekilde açıklanabilir; popüler kültür, “modern dönemde şehirlere doluşan (işçi) halkın kültürü olarak tanımlanabilir”. Sanayileşme ile birlikte folk kültür, yerini popüler kültüre bırakmıştır. “Antropolojinin merkezi kavramıdır ve insanların tüm olarak ortak bilgisini, teknolojileri, değerleri, inançları, adetleri ve davranışlarını kapsar”. “Kitle kültürü olarak da adlandırılan popüler kültür, çok daha yaygın ve herkes için erişilebilir bir içeriğe sahiptir”. Popüler kültür en fazla spor, müzik gibi eğlence alanlarında kendisini gösterir (Atay, 2007; Marshall, Çev: Osman AKINHAY; Derya KÖMÜRCÜ,1999).

“Popülerin, en kısa anlamı halka ait olandır”. Popüler kültür, halkın kültürü değil kapitalist üretim, dağıtım, tüketim biçimlerine dayanan bir kültürdür. Popüler kültür, baskın toplumsal ve ekonomik ilişkilerin devam etmesine yardımcı olan bir kültürdür. Popüler kültür, “kullanım ve tüketim kültürüdür”. Diğer yandan kendisini iyi, haklı veya doğru göstererek kullanmayanlar üzerinde baskı yapar (Erdoğan, 2004).

Popüler kültür, çocuk ya da genç için çok önemli olmakla birlikte eğitimin kendisinin de bir popüler kültür ürünü olup egemen sınıfın kültürünü yansıttığı söylenebilir. Eğitim sistemi de, “popüler mitler” ileri sürer. Eğitim sistemi, egemen sınıfın kültürünü yansıtır. Genel olarak eğitim, devlet yapısına uygun ekonomik ve sosyal yapının kabul ettirilmesine yönelik bir politikayı popülerleştirir (Erdoğan, 2004).

Popüler kültürün, okullarda kullanılmasının yararlı olup olmayacağına yönelik birçok tartışma vardır. Bireylerin gündelik hayatlarının bir parçası haline gelen popüler kültür onların yaşam tarzlarını, değer ve tutumlarını yakından etkilemektedir (Öztürk, Bıkmaz, 2007).

Sosyal bilgiler dersi de öğrencilere kavram, değer ve beceri kazandırmada önemli bir yere sahiptir. Doğanay (2002) tarafından sosyal bilgiler şu şekilde tanımlanmıştır; insanları ve onların yaşamlarını konu alır ve çok disiplinli ve disiplinler arası bir alandır. Erden’e göre (tarihsiz) sosyal bilgiler, “ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı” olarak tanımlanabilir.

Popüler kültür, günlük toplumsal yaşantıyı önemli ölçüde etkilemekte ve toplumun inanç, değer ve bilgisini yönlendirmektedir. Bu kültürün, doğru ya da yanlış olduğu konusu da tartışılabilir. Fakat çocuk ve gençlerin yaşantılarının bu kültürün yoğun bir şekilde etkisinde kaldığı bir gerçektir. Sosyal bilgiler dersi, çocuğun sosyalleşmesine yardımcı olan ve onun topluma kazandıran bir ders olması nedeniyle popüler kültürle aslında iç içe olması gereken bir derstir. Popüler kültür sosyal bilgiler dersinde neden kullanılmalıdır? Sorusuna bu araştırmada cevap aranacaktır.

1. Popüler Kültür ve Çocuk

Çocukların ve gençlerin günlük yaşantısı, popüler kültürün öğeleri ile iç içedir. Yeme ve içme alışkanlıklarından başlayarak, gelecekte yapmak istedikleri mesleğe kadar her şeyde popüler

kültürün etkisi yakından görülebilir. Popüler kültür öğelerini, derste kullanma öğrencilerin derse motivasyonunu sağlayabileceği gibi olumsuz bazı etkileri de olabilir bunlar, konunun dışına çıkma veya sınıf düzeninin bozulması gibi. Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde;

Öztürk ve Bıkmaz (2007), ilköğretim 5 ve 7. sınıf öğrencilerinin, okula bakış açıları ve popüler kültürün onların okul yaşamları üzerindeki etkisini belirlemeye çalışmışlardır. 2004 ve 2005 yılında MEB'e bağlı ilköğretim okullarının 5 ve 7. sınıf öğrencilerinden beşer kişilik bir odak gurupla görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda, televizyonla sunulan popüler kültürün ilköğretim öğrencilerinin okul hayatını, hem olumlu hem de olumsuz olarak etkilediği; öğrencilerin ayrıca popüler bilgi yarışması ve dizileri seyrettikleri için derslerini ve okul arkadaşlarını zedelediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Bolu grubu öğrencilerinin okuldaki oyunlarında popüler kültür öğeleri yer almazken, gelecekte okuyacakları okul ve meslek seçimlerinde televizyondan etkilendikleri görülmüştür.

Dikmen (2007), ilköğretim öğrencilerinin televizyon izleme ve beslenme alışkanlıklarını belirlemeye çalışmıştır. Bu amaçla Ankara ili Keçiören ilçesinde 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 331 kişiye ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin, beslenme alışkanlıklarının televizyon reklamlarından etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

İlhan (2007), çocukların resim dersi dışında yaptıkları resimlerin tamamına yakınının çizgi film kahramanlarından oluştuğunu belirtmiştir. Çocukların bu ilgilerine, okulda öğretmenler tarafından izin verilmediği, anne babaların ise çocukların yaptıkları resimlerle verdikleri mesajları değerlendiremediklerini belirtmiştir.

Neydim (2004), çocukların kendilerine dayatılan kültürün etkisinde kalmalarının doğal olduğunu vurgulayarak, yapılması gerekenin ulusal bilince ve dil bilincine sahip sorgulama yeteneği gelişmiş fertlerin yetiştirilmesinin olduğunu belirtir.

Popüler kültür ürünü olan çizgi romanlar, görselliği ön planda tutarak okumayı kolaylaştırır ve çocukların dil ve imgesel gücünün gelişmesine katkı sağlar. Öğretmenin yapması gereken ise, çocukta oluşan bu becerileri daha da geliştirmektir. Ayrıca, öğretmen çocuğun karşılaştığı popüler ürünlerle ilgili bilgi sahibi olmalı ve bunlarla ilgili olarak onunla tartışabilmelidir. Bu şekilde, çocuk kendini ifade etme olanağı bulurken “yaşadıklarını denetleme” olanağı da sağlanmış olur. Aksi halde, başka kültürlerin daha baskın hale gelebileceğini söyler (Neydim, 2004).

Cheung (2003), Hong Kong'da Din ve Ahlak Eğitimi dersinde öğrencilere belli değer ve tutumları öğretmenin zor olduğunu belirtmiştir. Bu amaçla, öğretimde popüler kültürün öğelerini kullanarak, öğrencilerin derse yönelik tutumları belirlemeye çalışmıştır. 120 öğretmen ve 6213 öğrenci üzerinde anket ve görüşme yoluyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucuna göre, öğretmen ve öğrenciler popüler kültürün dersin öğretiminde kullanılmasını daha zevkli bulmuşlardır. Ders, popüler kültür örnekleri ile sunulduğunda öğrencilerin motivasyonlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak bu olumlu yönlerine rağmen, öğretmenler uygulanan anket ve yapılan görüşme sonuçlarına göre popüler kültürün derste kullanılmasının bazı zorlukları da beraberinde getirdiğini söylemişlerdir. Bunlar arasında, öğretmenlerin popüler kültürü takip etmede zamanların yetersiz olması ve kaynak yetersizliği; bazı öğretmenlerin, popüler kültüre yönelik negatif bakış açıları; popüler kültürle din eğitimi öğelerini bütünleştiren kaynakların yetersiz olması vardır.

Hong Xu (2002), öğretmenlerin popüler kültürü yaratıcı bir şekilde dersle bütünleştirerek kullanmalarının öğrencilerin ev ve okul arasındaki bağlantıyı kurmalarında yardımcı olabileceğini açıklar. 31 öğretmen ve 200 öğrenci üzerinde nitel bir çalışma yapılmıştır. Öğretmenlerin, öğrencilerin popüler kültürü ile ilgili bilgileri ve kendi kültürleri ile onların kültürü arasında ne tür farklılıklar olduğu ve bunu okuma ve yazma dersi ile nasıl bütünleştirecekleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenler kendi popüler kültürlerinin daha fazla farkına varmış ve öğrencilerinin popüler kültürü ile ilgili bilgileri de artmıştır. Sonuç olarak, öğretmenler popüler kültürü derste kullanmanın ev ve okul yaşantıları arasında bağ kurmada zemin hazırladığını öğrenmişlerdir.

Kısaca, yapılan araştırmalar popüler kültürün derste kullanılması öğrencilerin başarılarını olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Buna rağmen, popüler kültürün derste kullanılması konusunda bazı eksikliklerin var olduğu ve zorlukları olduğu da bir gerçektir.

2. Sosyal Bilgiler Dersi ve Popüler Kültür

Sosyal bilgiler dersinin çağdaş yorumu, onu toplumun yaşayan kültürü ile yoğurmaktadır. Sosyal bilgiler, hem etkili vatandaşları yetiştirmeye çalışan bir hem de öğrencilerin sosyalleşmesinde önemli rol üstlenen bir derstir. Sosyal bilgiler dersinde, popüler kültür ürünlerinin gerçek yaşamla bağlantı kurularak işlenmesinin öğrenci başarısını olumlu yönde etkileyeceği araştırmacılar tarafından ileri sürülmektedir.

Günümüzdeki sosyal bilgiler anlayışının, temel alınan özellikleri Doğanay (2002) tarafından, şu şekilde açıklanmıştır;

- Etkili vatandaşlık: eğitim sisteminin genel amacı olmakla birlikte, etkili vatandaş yetiştirme görevi genel olarak sosyal bilgiler dersine bırakılır. Bunlara, demokratik bir vatandaşın sahip olması gereken özellikler de diyebiliriz.
- Toplumsallaşma ve karşı toplumsallaşma: her toplum, yetiştirildiği kültürel değerlerini devam ettirmek için bunları genç kuşaklara aktarır. Yeni yetişenlere bu değerleri kazandırma sürecine toplumsallaşma denir. Toplumsal birliği korumak ve toplumun devamını sağlamak için toplumsallaşma aile, okul, öğretmen, çevre, medya ve akran grubunun bireyi etkileme sürecidir.

Sosyal bilgiler dersinde, hem etkili vatandaş yetiştirme hem de toplumsallaşmayı sağlama sürecinde popüler kültür ürünlerinden faydalanılabilir. Sosyal bilgiler programı, demokratik ve etkili vatandaşları yetiştirirken onları etkileyen kültürü yakından tanımalıdır. Bu kültür öğeleri içinde yer alan ve örnek alınması gereken değerler konusunda eğitim sistemi devreye girmelidir. İlköğretim programlarına yeni alınan ve seçmeli bir ders olan medya okur-yazarlığı dersi, öğrencileri bilinçlendirme konusunda önemli bir işleve sahiptir.

Sosyal bilgiler programının ayaklarından birisi de değerlerdir. Bu kapsamda, öğrencilerin değerleri tanımaları ve onlarla ilgili yargıda bulunmaları için de popüler kültürü değerler kapsamında anlamlandırmaları gereklidir. Naylor; Diem'e (1987) göre, öğrenciler kendilerini yönlendirici olan, kültür ile kurumları destekleyen değerleri anlama ihtiyacı duyarlar. Onlar, değer çatışmaları ile başa çıkma, değerlerle ilgili verdikleri kararları tanıma ve kendilerinden farklı olanların değerlerine karşı hoşgörülü ve saygılı olma ihtiyacı duyarlar.

Popüler kültür ürünleri ile gerçek dünya arasında bağ kurulursa daha anlamlı olabilir. White ve McCormack (2006), öğrencilerin şarkı sözleri ile gerçek dünya arasında bağ kurabiliyorlarsa

çağdaş popüler müziğin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının dersin öğretimini olumlu yönde etkileyebileceğini belirtmişlerdir.

Popüler kültür çocuğun günlük yaşantısının, tüketim alışkanlıklarının ve değerlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Popüler kültürden, çocuğu ya da genci soyutlamak mümkün değildir. Çünkü popüler olan, kendisine uyulmasını da zorunlu hale getirmektedir.

Turner (1979) popüler kültürün, neden sosyal bilgiler dersinde kullanılması gerektiğinin gerekçelerini şu şekilde açıklamıştır;

1. Popüler kültür, öncelikle bireyin kişisel ve sosyal gelişimi ile ilgilidir. Bireyin kişisel alışkanlıkları, kendi kavramları ve hayalleri ile ilgilidir. Öğrencinin kendi kültürü olduğu söylenebilir ve bunu anlama ihtiyacı duyar.
2. Popüler kültür, gündem de geçerli olan davranış kalıplarına öğrencileri hazırlar.
3. Popüler kültür, çatışmaların ve görüş ayrılıklarının olduğu bir yerdir. Burada kişisel değerler ve çatışan değerlerin neler olduğu gerçekçi ve anlamlı bir biçimde keşfedilir.
4. Öğrenciler, popüler kültür aracılığı ile daha detaylı bilgi öğrenmekte ve bunları sorgulamaktadırlar.
5. Popüler kültür materyalleri, genellikle ucuz ve oldukça fazla ve kolayca ulaşılabilir bu yüzden öğrencilerin günlük hayatlarının bir parçasıdır.
6. Popüler kültürü çalışmak, öğrencilerin ilgi ve meraklarını uyandırmada oldukça önemlidir.
7. Popüler kültürün, sosyal önemi devam edecektir.
8. Popüler kültür, öğrencilerin diğer kültürler hakkında bilgi edinmesi bakımından önemlidir.

Kısaca sosyal bilgiler dersinde popüler kültür ürünlerini kullanma, öğrencilerin derse motive olmasında ya da gerçek yaşamla bağlantı kurmalarına yardımcı olan bir unsurdur. Sosyal bilgiler dersinde, popüler kültür ürünleri aşağıdaki nedenlerden dolayı kullanılmalıdır;

- Bu derste bilgi, beceri ve değer olarak popüler kültür ürünlerinden faydalanılmalıdır. Çünkü çocukların ve gençlerin ilgisini daha fazla çekebilir.
- Değerler konusunda, popüler kültürden yardım alınabilir. Örneğin, bir ünlünün örnek bir davranışı sınıfta takdir edilebilir.
- Derse başlarken öğretmen, öğrencileri motive etmede bu ürünleri kullanabilir.
- Ders materyali konusunda sıkıntı yaşandığında, popüler kültür ürünlerinden örnekler verilebilir.
- Özellikle öğrencilerin zihninde çatışan değerlere neden-sonuç ilişkisi kurularak açıklama yapmada yardımcı olunabilir.
- Farklı kültürler ve yaşantılar hakkında konular öğretilirken, popüler kültür öğelerinden faydalanılabilir.

SONUÇ

Popüler kültür öğeleri çocukların yaşam şekillerini, değerlerini ve tercihlerini yakından etkilemektedir. Çocukların gerçek yaşamlarında yer alan bir gerçeğin sosyal bilgiler” dersinde kullanılması gerekir. Popüler kültür öğelerinin, eğitim sisteminin dışına atılması sadece çocukların ve gençlerin yaşantılarında var olan gerçekleri dışlamak anlamına gelir. Yapılandırıcılığı temel alan yeni ilköğretim sosyal bilgiler programı ile ilgili etkinlikler düzenlenirken bu ürünler, öğretmenler tarafından yerine göre öğrencinin motivasyonunu arttırmak için kullanılabilir.

Öneriler;

- Sosyal bilgiler dersinin, yaşamla iç içe bir ders olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.
- Öğretmenlerin, güncel olayları takip etmeleri teşvik edilmelidir.
- Öğretmenler, popüler kültür öğelerini yerine ve zamanına göre akıllıca kullanmalıdırlar.
- Öğretmenler popüler kültür öğelerinin, dersin kazanımlarına katkısının olmasına özen göstermelidir.
- Öğretmenler, popüler kültürü nasıl ve nerede kullanabilecekleri konusunda hizmet içi eğitim almalıdır.
- Evrensel ve ulusal değerlere, katkı sağlayacak şekilde popüler kültür ürünleri kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

Atay, T. (2007). Popüler kültürden kitle kültürüne çocukluğun dönüşümleri. N. Ahioğlu ve N. Güney (Yay. Haz.): *Popüler Kültür ve Çocuk* (s. 87-101). Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara.

Cheung, C.K. (Spring, 2003). The use of popular culture In the teaching of ethics/religious education: a Hong Kong case. *Religiouse Education*, 197-218. Retrieved August 12, 2008 from <http://search.ebscohost.com/>.

Dikmen, D. (2007). Televizyon reklamları ve çocukların beslenme alışkanlıkları. N. Ahioğlu-N. GÜNEY (Yayına Hazırlayanlar). *Popüler Kültür ve Çocuk* (s.221-236). Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara.

Doğanay, A. (2002). Sosyal bilgiler ve sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Editör). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 15-46). Pegem Yayıncılık, Ankara.

Erden, M. (Tarihsiz). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Alkım Yayınevi, İstanbul.

Erdoğan, İ. (Kasım, 2004). Popüler kültürün ne olduğu üzerine. Popüler Kültür ve Gençlik-Özel Sayı. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 57, 7-19.

Hong Xu, S. (2002). Teachers' full knowledge of student popular culture and the integration of aspects of that culture in literacy instruction. *Education*, 721-731. Retrieved August 15, 2008 from <http://search.ebscohost.com/>.

İlhan, A. Çakır. (2007). Çocuk resimlerinde popüler kültürün izleri. N. Ahioğlu ve N. Güney (Yayına Hazırlayanlar). *Popüler Kültür ve Çocuk* (s.311-316). Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara.

Marshall, G. (1999). Sosyoloji sözlüğü. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü (Çeviren). Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Naylor, D. T. & R. Diem. (1987). *Elementary and middle school social studies*. Random House, United States Of America.

Neydim, N. (Kasım, 2004). Popüler çocuk kitapları ve medyasının çocuk kültürüne etkilerine sosyolojik gerçeklikler açısından bakış. Popüler Kültür ve Gençlik-Özel Sayı- *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim* 57, 76-80.

Öztürk, D., S. Güler ve F. Bıkmaz. (2007). Popüler kültür ve okul: Ankara ve Bolu illerinde ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırma. N. Ahioğlu-N. Güney (Yayına Hazırlayanlar). *Popüler Kültür ve Çocuk* (s. 103-125). Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara.

Turner, T. (1979). Using popular culture in the social studies. Retrived July 24, 2009 from <http://www.eric.ed.gov/>.

White, C.& S. McCormack (Jun, 2006). The message in the music: popular culture and teaching in social studies. Retrieved August 18 from <http://search.ebscohost.com/>.